

Orta Yaş Krizinin Gösterim Alanı Olarak Amerikan Güzeli Filmi: Ruh Sağlığı Bakış Açısıyla Bir Değerlendirme

American Beauty Movie as a Screening Space for Midlife Crisis: An Evaluation from a Mental Health Perspective

Sayfa | 819

Ümit MORSÜN BÜL , Prof. Dr., Aksaray Üniversitesi, morsunbulumit@gmail.com

Geliş tarihi - Received: 25 Şubat 2024
Kabul tarihi - Accepted: 18 Mayıs 2024
Yayın tarihi - Published: 28 Ağustos 2024

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 819-836.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 819-836.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Öz. Orta yetişkinlik dönemi insan yaşamındaki en uzun gelişim evrelerinden biridir. Orta yaşa geçiş pek çok insan için zorlu olmakta ve bazı durumlarda orta yaş krizine dönüşebilmektedir. Orta yaş krizi, orta yetişkinlik dönemine geçilmesiyle birlikte bireylerin var olan rollerinden, yaşam amaçlarından ve yaşam yapılarından memnuniyetsizleri nedeniyle stresli ve zorlayıcı bir arayış dönemine girmesi olarak tanımlanabilmektedir. Orta yaş krizi bireylerin kaygı, depresyon, uyku bozuklukları, konsantrasyon sorunları, kişiler arası ilişkilerinde sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu çalışmada orta yaş krizi özelliklerinin değerlendirilmesi amacıyla sinema ve psikoloji alanlarının bakış açıları yan yana getirilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın amacı orta yaş krizi özelliklerinin yönetmenliği Sam Mendes tarafından yapılan Amerikan Güzeli filmi üzerinden incelenmesidir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Film analizi kariyer/meslek, sağlık, aile, ilişkiler, cinsellik, dünya görüşü ve kimlik kategorileri başlıkları altında yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları Amerikan Güzeli filmi başkarakter Lester'in orta yaş krizini nerdeyse yaşamının tüm alanlarında deneyimlediğini göstermiştir. Sonuç olarak, Amerikan Güzeli filminin analizi ile ortaya konulan orta yaş krizi özelliklerinin ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlar tarafından bilinmesi, bu kriz esnasında zorluklar yaşayan danışanlarla çalışırken daha doğru müdahalelerde bulunmalarını sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Orta Yaş Krizi, Amerikan Güzeli, Film Analizi

Abstract. Middle adulthood is one of the longest developmental stages in human life. The transition to middle age is difficult for many people, and in some cases, it can turn into a midlife crisis. Midlife crisis can be defined as the transition to middle adulthood, when individuals enter a stressful and challenging period of search due to their dissatisfaction with their existing roles, life goals and life structures. Midlife crisis can cause individuals to experience anxiety, depression, sleep disorders, concentration problems, and problems in their interpersonal relationships. In this study, the perspectives of cinema and psychology were brought together in order to evaluate the characteristics of midlife crisis. In this context, the aim of the study is to examine the characteristics of midlife crisis through the movie American Beauty, directed by Sam Mendes. Document analysis, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. Film analysis was made under the categories of career/profession, health, family, relationships, sexuality, worldview and identity. The results of the study showed that Lester, the main character of the American Beauty movie, experienced the midlife crisis in almost all areas of his life. As a result, the midlife crisis characteristics revealed by the analysis of the American Beauty movie are known by experts working in the field of mental health may enable them to make more appropriate interventions when working with clients who experience difficulties during this crisis.

Keywords: Midlife Crisis, American Beauty, Film Analysis

Extended Abstract

Introduction. Considering human life, one of the longest life periods is middle adulthood. Jung, one of the important representatives of psychoanalysis, approached the middle age period as the afternoon of life while evaluating human life and stated that this period was the preparation time for the evening of life (Santrock, 2012). Although the onset and duration of the middle adulthood period can vary, it covers the period from the 40s to the age of 65 on average. Considering the middle adulthood period, there is a debate in the developmental psychology literature as to whether this phase is a normative life period or a crisis period. The transition to middle age is difficult for many people, and in some cases, it can turn into a midlife crisis (Robinson & Wright, 2013; Petrov et al., 2022). Midlife crisis can be defined as the transition to middle adulthood, when individuals enter a stressful and challenging search period due to their dissatisfaction with their existing roles, life goals and life structures (Wethington, 2000). Individuals experiencing midlife crisis show many symptoms of psychological disorders such as sleep problems, depression, suicidal thoughts, concentration problems, alcohol addiction and chronic headaches (Robinson & Wright, 2013; Petrov, Robinson & Arnett, 2022, Giuntella et al., 2023). The paths of the science of psychology, which tries to understand human behavior and the emotions and thoughts behind the behavior, and the art of cinema, which tries to convey these human characteristics to the audience with aesthetic concerns, have intersected many times since the beginning of the 20th century (Gençöz 2009; Morsünbül 2015). In this study, the perspectives of cinema and psychology were brought together in order to evaluate the characteristics of midlife crisis. In this context, the aim of the study is to examine the characteristics of midlife crisis through the movie *American Beauty*, directed by Sam Mendes.

Method. As descriptive research, document analysis, one of the qualitative research methods, was used in this study. Document analysis includes the analysis of written and visual materials that provide information about the phenomena intended to be investigate (Yıldırım & Şimşek 2006). The document to be analyzed in this study is the movie *American Beauty*, directed by Sam Mendes. *American Beauty* is a movie that reveals the situation of a middle-class American family and their gradually deteriorating relationships through the narration of the main character of the movie, Lester Burnham (Kevin Spacey). The movie *American Beauty* was analyzed within the context of midlife crisis. The categories determined by Robinson and Wright (2013) based on the approaches of Levinson (1996) and Super (1980) were used as analysis categories. These are career/occupation, health, family, relationships, sexuality, worldview and identity categories.

Results. *American Beauty* is a movie that tries to address many different issues such as midlife crisis, family relationships, homophobia, and child sexual abuse. When the film is evaluated in general, we can say that the director of the film, Sam Menders, takes the audience into a chaotic environment where almost all the characters in the film experience crises. As the name of the movie suggests, beauty and what beauty is at the center of the movie. Is beauty Angela's smile, the red Firebird car Lester bought, a plastic bag that moves as if dancing in the wind, or the red roses that appear in a fascinating way? The film basically tries to explain beauty and how it is perceived within a crisis experience. Another general impression that can be made about the film is that red objects (red car, red door of the Burnhams' house) and red roses are frequently reflected on the screen. Red is reflected as an element that represents unrest, tension and desire in the film (Heyraud, 2000). It can be said

that in the movie American Beauty, which is discussed in this study, the features related to the midlife crisis are presented quite well but slightly exaggerated. When we look at the movie in general, it can be seen that there are people from two life periods (adolescence and middle adulthood) in the movie and that both groups experience significant developmental crises.

Sayfa | 822

Discussion and Conclusion. When we look at the movie American Beauty, the main character of the movie, Lester, experiences the midlife crisis in almost all areas of his life. In this process, Lester attempts to restructure his life. The hero of the movie expresses this situation as follows: *“In the eyes of my wife and daughter, I am always doomed to lose and they are right. I lost something. I'm not exactly sure what it is, but I do know that I don't always feel this numb. But are you aware? It's never too late to win again!”*. There are some turning points in the movie that cause change in Lester's life. These are his firing from his job, seeing Angela at the basketball game, and his efforts to rebuild a lifestyle after these events. However, the director showed hope and pessimism side by side in Lester's journey and ended the film with a tragic ending. As a result, in this study where the movie American Beauty was used as a signifier of a psychological variable, it can be said that midlife crisis is a difficult experience for many people. Accurate assessment of these difficulties experienced by individuals in this process can ensure that interventions are more effective.

Giriş

*Yaş Otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak, yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.*
Cahit Sıtkı Tarancı (Otuz Beş Yaş, 1983)

İnsanın yaşamı göz önünde bulundurulduğunda en uzun yaşam dönemlerinden biri orta yetişkinliktir. Orta yetişkinlik dönemi ortalama olarak 40'lı yaşlardan başlayan ve 65 yaşına kadar olan zamanı kapsamaktadır. Psikanalizin önemli temsilcilerinden biri olan Jung insan yaşamını değerlendirirken orta yaş dönemini hayatın öğleden sonrası olarak değerlendirmiş ve bu dönemin hayatın akşamı için hazırlık zamanı olduğunu belirtmiştir. Orta yaş döneminde biyolojik yönden düşüşler, kayıplar olmasına karşın eğitim, kariyer, ilişkiler gibi alanlarda önemli ilerlemeler olmaktadır. Bu yönüyle orta yetişkinlik dönemi pek çok orta yetişkin birey için büyüme ve kaybın dengelendiği bir yaşam dönemi olarak görülmektedir (Santrock, 2012).

Orta yetişkinlik dönemi 70'lerden önce çok araştırılan bir yaşam dönemi olmamıştır. Bu tarihlerden önce psikoloji alanındaki araştırmacıların daha çok çocukluk ve ergenlik dönemine odaklandıkları görülmektedir (Onur, 1997). 1970'lerden önce orta yetişkinlik üzerine yazılar yazan araştırmacı olarak Carl Jung karşımıza çıkmaktadır. Jung insan yaşamını dört temel evrede değerlendirmektedir. Bunlar sırasıyla çocukluk, gençlik, orta yaş ve yaşlılık dönemleridir. Jung orta yaş döneminin 35-40 yaşlarında başlayan ve yaşlılığa kadar süren bir evre olarak değerlendirmiştir. Jung orta yetişkinlik dönemini bireylerin gençlik yıllarındaki dışadönük ve maddeci tutumların yerine içsel ve manevi değerlere odaklanması gerektiğini belirtmektedir. Bu evrede kişiliğin bilinçli ve bilinçdışı tarafları arasında ilişki kurulmasıyla olgunluğun işareti olan bütünleşmiş bir kişilik oluşturmak temel amaçtır (Gençtan, 1998; İnanç ve Yerlikaya, 2010).

Orta yetişkinlik dönemi ele alındığında bu dönemin özelliklerini açıklayan bir diğer önemli kuramcı Eric Erikson'dur. Erikson sekiz evreden oluşan Psikososyal Gelişim Kuramında gelişimin temel ögesinin kimlik gelişimi olduğunu belirtmektedir. Her gelişim evresinde kimlik duygusunu oluşturacak bir krizin yaşandığını ve bu krizin sağlıklı bir şekilde çözülmesi durumunda ego gücünün ortaya çıkacağı belirtilmektedir (Erikson, 1968). Erikson'a göre orta yetişkinlik döneminde yaşanan kriz üretkenliğe karşı verimsizlik çatışmasıdır. Yaşamın bu döneminde iş ve aile ilişkileri, bireylerin başkalarına bakım verme ve onlarla ilgilenme görevleriyle, sorumluluklarıyla karşı karşıya bırakır. Bu evrede bireyler topluma, gelecek nesillere katkı sağladıklarını hissettiklerine kendilerini üretken olarak değerlendirirler. Üretkenlik, anne-baba olarak biyolojik üretkenlik olarak, mesleki becerilerini başkalarına aktararak mesleki üretkenlik olarak ya da yaşadıkları kültürün özelliklerini bir sonraki nesille aktararak kültürel üretkenlik olarak sağlanabilir (Erikson, 1968; Santrock, 2012). Üretkenlik duygusu baskın olan bireyler ailesi ve diğer insanlarla güçlü ilişkileri vardır. Başkalarına mentörlük yapmaktan ya da gelecek nesillere katkı sağlamaktan mutluluk duyarlar. Üretkenlik duygusu yüksek olan bireyler gelecek nesillerle olan bağları aracılığıyla kendilerini bir bütün olarak toplumun devamına ve gelişimine adanmışlar. Üretken bireyler gelecek nesillerle olumlu yaşantıları aracılığıyla pozitif bir benlik yapısı geliştirerek daha sağlıklı özellikler

gösterirler (Santrock, 2012). Araştırmalar (Gramling, 2007; Hiel ve diğerleri, 2006; Whitbourne ve diğerleri, 2009) üretkenliğin orta yaş döneminde bireylerin sağlıklı psikolojik özellikler geliştirmesinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Verimsizlik durumunda ise bireyler gelecek nesillere ya da topluma herhangi bir katkı sağlayamadıkları duygusunu hissederler. Bu bireyler çoğu zaman kendilerine dönük oldukları için başkalarıyla ilişki kurmaya da istekli değildirler. Ayrıca, kendilerini geliştirmek ya da üretici işlerle ilgilenmekten geri durmayı tercih ederler (Hiel ve diğerleri, 2006). Erikson'a (1968) göre orta yetişkinlik döneminde yaşanan krizin sağlıklı çözülmesi durumunda bireyler bakım/ilgi ego gücünü geliştirirler.

Levinson, orta yetişkinlik dönemi üzerine araştırmalar yapan bir diğer araştırmacıdır. Levinson'un (1986) kuramındaki temel kavram yaşam yapısıdır. Yaşam yapısı hem bireylerin değerler, amaçlar ve inançlar gibi içsel dünyasının hem de başkalarıyla ilişkilerindeki bağlanmaları, toplumsal rolleri ve sorumluluklarını içeren dışsal çevresinin bütünleştirilmesidir. Levinson, orta yetişkinlik dönemindeki erkeklerle yaptığı çalışmalar sonucunda 17 yaşından 65 yaşına kadar olan zaman aralığında bir dizi gelişim geçişleri ve evreleri olduğunu ortaya koymuştur. Levinson orta yetişkinlik döneminin 40 ile 65 yaş arasında olduğunu ve bu evreye geçişin de 40-45 yaşlar arasında gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu geçiş evresinde bireylerin gençliğe karşı yaşlılık, yıkıcılığa karşı yapıcılık, erkeksiliğe karşı kadınsılık ve son olarak da başkaları ile birlikte olmaya karşı onlardan ayrı olma çatışmalarıyla baş etmesi gerekmektedir (Levinson ve diğerleri, 1978; Levinson, 1986; Onur, 1997; Santrock, 2012). Levinson, çalışmasına katılan katılımcılardan büyük bölümünün orta yetişkinliğe geçiş evresinde zorluklar yaşadıklarını raporlamıştır. Levinson orta yetişkinlik döneminde geçişteki zorluklarla baş edebilmenin temel yolunun bireylerin orta yaşa geçişlerindeki zıtlıklarla ne düzeyde baş edebildiklerine ve zıtlıkları kendi benliklerinin bir parçası olarak ne düzeyde gördüklerine bağlı olduğunu belirtmektedir (Levinson ve diğerleri, 1978; Levinson, 1986; Santrock, 2012). Levinson 40-45 yaş aralığını kriz dönemi olarak değil de geçiş dönemi olarak belirtmiştir. Bu geçiş döneminde zorluklar yaşanabileceğini ancak her durumda krizdeki gibi bir kargaşa durumunun olmayacağını belirtmektedir (Levinson ve diğerleri, 1978; Levinson, 1986).

Orta yetişkinlik dönemi ele alınırken bu evrenin normatif bir yaşam dönemi mi olduğu yoksa bir kriz dönemi mi olduğuna dair gelişim psikolojisi literatüründe tartışma bulunmaktadır. Yaşam dönemleri ele alınırken kriz kavramı özellikle medya tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. İnsan yaşamı göz önünde bulundurulduğunda literatürde sıklıkla anılan üç yaşam dönemindeki krizler ön plana çıkmaktadır. İlki ergenlik döneminde yaşandığı belirtilen ergenlik krizi, ikincisi beliren yetişkinlik döneminde deneyimlenen çeyrek yaşam krizi ve son olarak da orta yetişkinlik dönemindeki orta yaş krizidir (Robinson ve Wright, 2013). Farklı yaşam dönemlerinde yaşanan krizlerin bazı ortak özellikleri vardır. Bunlardan ilki krizlerin insan yaşamında bir geçiş ya da dönüm noktası olduğudur. İkincisi gelişimsel krizler çevresel talepler nedeniyle bunalmış olan bireylerin bunlarla baş etmek için kullandığı bir yoldur. Üçüncüsü gelişimsel krizler sorgulamanın ve anlam arayışının arttığı bir zamandır. Bu durumda bireyler yaşamın anlamını tekrar oluşturmak isterler. Bundan dolayı gelişimsel krizler çoğu zaman varoluşsal krizler olarak adlandırılır. Krizlerin dördüncü özelliği bireylerin kimliklerinde ve benliklerinde değişimlerin olduğu zamanlardır. Bu durumda bireyler yeni yaşam dönemine göre kim ve nasıl bir kişi olduklarına dair yeni bir arayış içerine girerler. Son olarak da gelişimsel krizler sürecinde bireyler çoğunlukla olumsuz duyguları deneyimlerler. Bu dönemlerde insanlar kaygıyı, yaşamlarının

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 819-836.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 819-836.
Araştırma Makalesi / Research Paper

kontrolünün kendilerinde olmadığı duygusunu, gelecekteki belirsizliğin yarattığı kaygıyı ve yoğun depresif duyguları yaşarlar (Robinson ve Wright, 2013; Petrov, Robinson ve Arnett, 2022).

Orta yaş dönemine ilişkin buraya kadar aktarılan kuramcılara baktığımızda orta yaşa geçişin zorluklar içerdiğini ancak bunlar gelişimsel birer zorluk olarak ele alındığını söyleyebilir. Hem Eriksonun (1968) kuramında hem de Levinson'nun (1978) yaklaşımında da orta yaşa geçiş zorlukları içerirse de bu zorluklar bireyi daha bir üst basamağa taşıyan yaşam deneyimleri olarak ele alınmıştır. Buna karşın orta yaşa geçişi tamamıyla bir kriz durumu olarak ele alan yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Orta yaş krizi yaşlanmanın, fiziksel düşüşün, istenmeyen kısıtlayıcı rollerin farkına varılmasıyla kişisel amaçlarda ve yaşam biçiminde yaşanan kişisel bir kargaşayı ve ani değişimleri gösteren bir kavramdır (Wethington, 2000). Orta yaş krizi denildiğinde ismi anılan ilk kişi orta yaş krizi kavramını ilk kez ortaya koyan Elliot Jaques'tir. Jaques (1965) orta yaş kriziyle ilgili çığır açıcı "Ölüm ve Orta Yaş Krizi" adlı makalesinde ilk kez orta yaş krizi kavramını kullanmıştır. Jaques'e (1965) göre orta yetişkinlik döneminde bireyler iki temel gerçekle yüzleşmek zorundadır. Bunlar ölümün kaçınılmaz olduğu ve her insanın içinde nefret ve yıkıcı dürtülerin olduğudur. Genç yetişkinlik döneminde bu gerçekler orta yetişkinliğe kadar farkında olunmadan göz ardı edilir. Jaques (1965) ergenlik döneminde de krizlerin var olduğunu ancak bunun orta yetişkinlik dönemindeki krizden niteliksel olarak farklı olduğunu belirtir. Ergenlik dönemindeki krizin büyük ölçüde paranoid-şizoid nitelikte olduğunu buna karşın orta yaş krizinde temel özelliğin ise depresif nitelikte olduğunu ileri sürmektedir. Jaques (1965) insanlarda bilinçdışı olarak ölümsüz olma arzusunun yer aldığını ve bunun sonucu olarak da yas ve ölümü görmezden gelme eğiliminde olduklarını ileri sürmüştür. Bununda reankarnasyon inancıyla, ölümden sonra yaşamın olduğu inancıyla, sonsuz yaşam için iksirler bulma gibi arayışlarla/davranışlarla kendisini ortaya koyduğunu belirtmektedir. Bu arayış ya da davranışların ölüm karşısında yaşanan kaygıyla baş etmek için ortaya konan bir savunma mekanizması olduğunu ileri sürmüştür.

Jaques'in (1965) orta yaş kriziyle ilgili makalesinden sonra orta yaş krizinin, orta yetişkinlik dönemine giren bütün bireyler tarafından yaşanıp yaşanmadığı ya da gerçekten orta yaş krizinin olup olmadığı konusunda büyük tartışmalar olmuştur. Pek çok araştırmacı (Farrell ve Rosenberg, 1981; McCrea ve Costa, 1990) orta yaş krizinin medya da ve popüler kültür araçlarında abartılarak sunulduğunu ancak insanların aslında medya da sunulduğu gibi orta yaş krizini yaşamadığını aksine bireylerin orta yetişkinlik dönemini güçlenerek geçirdiklerini belirtmektedirler. Yapılan araştırmalara bakıldığında örneğin, Wethington (2000) 50 yaş üzeri yetişkinlerle yaptığı araştırmada çalışmaya katılan erkeklerin % 34'ünün, kadınların ise % 36'sının orta yaş krizini deneyimlediklerini saptamıştır. Cinsiyet açısından erkelerin daha çok iş/meslek alanında krizler yaşadıklarını, kadınların ise daha çok aile ve ilişkiler konusunda krizler yaşadığı belirlenmiştir. Robinson ve Wright (2013) yaptıkları çalışmada 40-49 yaş aralığında yer alan kadınların % 59'unun, erkeklerin ise % 46'sının krizi deneyimlediklerini bulmuşlardır.

Orta yaş krizinin evrensel bir olgu olmadığı ve tüm orta yetişkinler tarafından deneyimlenmediğine dair görüş baskın olmasına karşın orta yetişkinlik döneminde belirli bir grup insanın krizi deneyimledikleri söylenebilir. Orta yaş krizini deneyimleyen bireyler uyku problemleri, depresyon, intihar düşünceleri, konsantrasyon sorunları, alkol bağımlılığı ve kronik baş ağrısı gibi pek çok psikolojik bozukluk semptomları göstermektedirler (Robinson ve Wright, 2013; Petrov ve diğerleri,

2022, Giuntella ve diğerleri, 2023). Bu nedenle orta yaş krizinin nasıl deneyimlendiği ve krizle baş etmede ne tür stratejiler geliştirilebileceği pek çok insanın yaşadığı sorunları çözmesine katkı sağlayabilir. Orta yaş krizinin nasıl deneyimlendiği hakkında başvurulabilecek önemli kaynaklardan biri sinema filmleridir.

Sayfa | 826

İnsanın davranışlarını ve davranışların arkasında yatan duyguları, düşünceleri anlamaya çalışan psikoloji bilimi ile insana ait bu özellikleri estetik kaygılar güderek seyirciye ulaştırmaya çalışan sinema sanatının yolları 20. Yüzyılın başlarından itibaren pek çok kesişmiştir (Gençöz 2009; Morsünbül 2015). Bu kesişme hali öyle sıklaşmıştır ki bu temas sinematerapi alanının doğmasına olanak sağlamıştır. Sinema hem psikolojik öğelerin anlaşılmasına olanak sağlayan bir alan oluşturduğu gibi belirli sorunlar yaşayan bireylerin kendilerini, yaşadıkları sorunları anlamalarını sağlayan bir araç haline gelmiştir. Sinematerapi açısından bakıldığında izleyici filmi izlerken üç aşamadan oluşan bir yolculuğa çıkmaktadır. İlk olarak izleyici sinema ekranında gösterilen karakter ile kendisi arasındaki benzerlikleri görmeye ve hissetmeye başladığı özdeşleşme aşamasıdır. Daha sonra özdeşleşme yoluyla izleyicinin bastırıldığı, fark etmediği duygularının, iç çatışmalarının ortaya çıkmaya başladığı katharsis evresidir. Üçüncü aşama ise izleyicinin ekrandaki kahramanın sorunlarını çözme yollarına bakarak, onun duygu ve düşüncelerini kavrayarak kendi hayatına taşıması, kendi yaşadığı sorunlara ışık tutmasını sağlayan içgörü aşamasıdır (Gençöz, 2007; Sharp ve diğerleri, 2002; Berg-Cross ve diğerleri, 2008). Her sinema filminde yönetmen izleyiciye yeni bir gerçeklik sunar. Bu gerçeklik sinematerapi uygulamasına olanak sağlayan bir araç olarak kullanılabilir gibi psikolojik bir değişkenin anlaşılmasına olanak sağlayan bir inceleme dokümanı da olabilir. Bu çalışmada sinema filmi bir psikolojik değişkenin anlaşılmasında bir aracı doküman olarak kullanılmıştır. Başka bir ifadeyle sinema filmi orta yaş krizi özelliklerinin anlaşılmasında, orta yaş krizi yaşayan bireylere yardım/müdahale edilmesi konusunda ya da orta yaş krizi yaşayan bireylerin yaşadıkları durumu anlamalarına ve doğru değerlendirmelerine katkı sağlayabilir.

Türkiye de orta yaş dönemi ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Türkiye nüfusuna ilişkin rapora (TUİK, 2024) bakıldığında Türkiye nüfusunda orta ve ileri yetişkinlik dönemindeki bireylerin oranında belirgin artış vardır. Bu artışa karşın orta yaş dönemindeki bireylerin özelliklerini anlamaya/değerlendirmeye çalışan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Film analizi aracılığıyla orta yaş krizi özelliklerinin anlaşılmasına çalışıldığı bu çalışmayla orta yaş krizine dikkatin artırılarak bu yönde yapılacak çalışmalara destek olunabilecektir.

Buraya kadar aktarılan bilgiler ışığında bu çalışmanın amacı orta yaş krizi özelliklerinin yönetmenliği Sam Mendes tarafından yapılan Amerikan Güzeli filmi üzerinden incelenmesidir. Bu çalışmada Amerikan Güzeli filminin araştırma dokümanı olarak seçilmesinin temel nedeni filmin orta yaş krizine ilişkin özellikleri hem senaryo hem de sinema tekniği açısından başarılı bir şekilde ele almasıdır.

Yöntem

Betimsel bir araştırma olarak bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgular hakkında bilgi veren yazılı ve görsel materyallerin analizini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek 2006). Doküman analizi çeşitli

aşamalardan oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla (a) analiz edilecek uygun dokümanın seçilmesi, (b) kategorilerin geliştirilmesi (c) analiz biriminin saptanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bu çalışmada analiz edilecek doküman yönetmenliği Sam Mendes tarafından yapılan Amerikan Güzeli filmidir. Amerikan Güzeli filminde orta sınıf özelliklerine sahip bir Amerikan ailesinin içinde bulunduğu durum ve giderek bozulmaya başlayan ilişkilerini filmin baş karakteri olan Lester Burnham'ın (Kevin Spacey) anlatısıyla ortaya koyan bir filmidir. Lester hem evde hem de işyerinde sorunlar yaşayan bir kişidir. Bir gün kızının gösteri yapacağı basket maçında kızının arkadaşı Angela (Mena Suvari) ile karşılaşır ve ikisinin arasında cinsel bir gerilim başlar. Bundan sonra Lester işini bırakarak yaşamını tekrar biçimlendirmeye çalışır. Ancak bu süreçte hem kızıyla (Thora Birch) hem de eşiyle (Annette Bening) sorunlar yaşamaya başlar. Film Lester'ın hem bedensel hem de duygusal olarak gençleşmeye çalışırken kendisine ilişkin algılamalarını ve çevresiyle olan ilişkilerindeki dramatik değişimleri başarılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Amerikan güzeli filmi sinematografik özellikleri, oyuncu kalitesi ve özgün senaryosuyla pek çok film festivalinde aday olarak gösterilmiş ve pek çoğunda da ödül almıştır. Film hakkında diğer bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.
Amerikan Güzeli Filmi ile ilgili Bilgiler

Filmin Orijinal Adı	American Beauty
Yönetmen	Sam Mendes
Senarist	Alan Ball
Oyuncular	Kevin Spacey, Mena Suvari, Annette Benning, Thora Birch, Wes Bentley, Chris Cooper
Orijinal Dil	İngilizce
Süre	122 dk.
Ülke	Amerika Birleşik Devletleri
Aldığı Ödüllerden Bazıları	OSCAR En iyi film, En iyi yönetmen, En iyi özgün senaryo, En iyi erkek oyuncu; ALTIN KÜRE En iyi yönetmen, En iyi senaryo; BAFTA En iyi kadın oyuncu, En iyi erkek oyuncu

İşlem

Amerikan Güzeli filmi orta yaş krizi kapsamında analiz edilmiştir. Analiz kategorileri olarak Robinson ve Wright'ın (2013) Levinson (1996) ve Super'ın (1980) yaklaşımlarına dayalı olarak belirledikleri kategoriler kullanılmıştır. Bunlar kariyer/meslek, sağlık, aile, ilişkiler, cinsellik, dünya görüşü ve kimlik kategorileridir. Çalışmada analiz birimi olarak filmin ana karakteri olan Lester karakteri seçilmiştir. Bununla birlikte analizlerin derinleştirilmesi ve karşılaştırma yapmak amacıyla filmdeki diğer karaktere de odaklanılmıştır. Filmde belirlenen kategorilere ilişkin değerlendirmeler yapabilmek için film pek çok kez izlenmiştir. Ayrıca çalışmada filmin ne derece doğru yorumlandığı ve meslektaş teyidi (Yıldırım ve Şimşek, 2008) için konusunda psikoloji ve sinema konusunda yetkin olan iki akademisyenin görüşlerine başvurulmuştur. Ardından gelen sözlü ve yazılı geribildirimler doğrultusunda film değerlendirmesi yeniden düzenlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Amerikan Güzeli filmi kariyer/meslek, sağlık, aile, ilişkiler, cinsellik, dünya görüşü ve kimlik kategorilerinde analiz edilmiştir. Her bir kategori altında ayrıntılı analizlere geçmeden önce film genel olarak değerlendirilmiştir.

Amerikan Güzeli filmi orta yaş krizi, aile ilişkileri, homofobi, çocuk cinsel istismarı gibi pek çok farklı konuyu ele almaya çalışan bir filmidir. Film genel olarak değerlendirildiğinde filmin yönetmeni Sam Menders'in izleyiciyi filmdeki nerdeyse tüm karakterlerin kriz yaşadıkları kaotik bir ortama doğru götürdüğünü söyleyebiliriz. Filmde izleyiciyle yaşamları buluşturulan karakterlerden ikisi (Lester'in komşuları olan iki eşcinsel çift) hariç diğer tüm karakterlerin bir şekilde yaşamlarında sorunlar yaşadıkları ya da yaşamlarından memnuniyetsiz oldukları söylenebilir. Filmdeki karakterlerin yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara ilişkin özellikler Tablo 2'de verilmiştir.

Filmin adında da olduğu gibi güzellik, güzelliğin ne olduğu filmin merkezinde yer almaktadır. Güzellik Angela'nın gülüşümü, Lester aldığı kırmızı Firebird marka arabamı, rüzgarda dans eder gibi hareket eden plastik bir poşet mi yoksa büyüleyici biçimde ortaya çıkan kırmızı güller midir? Film temel de güzelliğin ve bunun nasıl algılandığını kriz yaşantısı içerisinde anlatmaya çalışmaktadır. Filmle ilgili belirtilebilecek bir başka genel izlenim ise kırmızı renkli nesnelerin (kırmızı araba, Burnham'ların evlerinin kırmızı renkli kapısı) ve kırmızı güllerin sıklıkla ekrana yansıtılmasıdır. Kırmızı adeta filmdeki huzursuzluğu, gerilimi, arzuyu temsil eden bir öge olarak yansıtılmıştır (Heyraud, 2000).

İzleyen kısımda Amerikan Güzeli filmi kariyer/meslek, sağlık, aile ve ilişkiler, cinsellik, dünya görüşü ve kimlik kategorilerinde analiz edilecektir.

Tablo 2.

Filmde Yer Alan Karakterlerin Yaşadığı Krizler ve Bunları Gösteren Özellikler

Karakterin Adı	Yaşadığı Kriz/Sorun	Krizi Gösteren Özellikler
Lester (Baba)	Orta yaş krizi	İşinde, ailesinde ve yaşamıyla ilgili yaşadığı sorunlar
Angela (Lester'in cinsel gerilim yaşadığı, kızının arkadaşı)	Ergenlik krizi	Kimlik sorunları, bedeni üzerinden kimlik oluşturma çabası
Carolyn (Lester'in eşi)	Orta yaş krizi	Ailesi ve işinde yaşadığı sorunlar
Jane (Lester'in kızı)	Ergenlik krizi	Kimlik sorunları, anne ve babasıyla yaşadığı sorunlar
Ricky (Komşularının çocuğu, Jane'nin erkek arkadaşı)	Ergenlik krizi	Kimlik sorunları, babasıyla yaşadığı sorunlar. Madde kullanması ve satması
Colonel (Komşuları, Ricky'nin babası)	Cinsel kimlik ve yönelimine ilişkin sorunlar	Cinsel yönelimi konusunda kriz yaşamaması
Buddy (Emlakçı, Carolyn'nin birlikte olduğu kişi)	Eşi ve işiyle ilgili yaşadığı sorunlar	Eşiyle sorun yaşamaması ve boşanma aşamasında olması

Kariyer/meslek

Lester bir fast food restoranında sipariş verirken iş ilanı yazısını görür ve orada çalışan kişiyle konuşmaya başlar.

“Aslında form doldurmak istiyorum (Lester)

Yönetici işi yok. Sadece tezgâhta çalışacak biri alınacak (Çalışan)

İyi. Mümkün olduğunca az sorumluluk isteyen bir iş arıyorum (Lester)” 57.Dk.

Buradaki diyalog Lester’ın işe bakış açısını özetler gibidir. Lester gençlik dönemindeki gibi yarı zamanlı ve sorumluluğu az bir işte çalışmak istemektedir. Bu işi gençlik yıllarına dönüşün kapısını açacak bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Filmin başında Lester bir derginin reklam bölümünde çalışıyor olarak gösterilmektedir. 14 yıldır bu dergide çalışmasına karşın işine ya da yaptığı mesleğe karşı herhangi bir bağlanması yok gibidir. Bu nedenle işten ayrılması onun için çok da zor olmayan bir süreç olarak görünmektedir. Erikson (1968) mesleğin/işin orta yetişkinlik döneminde bireylerin üretkenlik duygusu yaşamasında önemli bir işleve sahip olduğunu belirtmektedir. Mesleğindeki deneyimler bireyin kendisinden sonra gelecek nesillere aktarılabilir en önemli kaynaklarından biridir. Bu açıdan bakıldığında Lester meslek açısından verimsizlik duygusu yaşamaktadır. Lester’ın 14 yıldır yaptığı meslek onun için tatmin edici olmayan ve yaşantısını kısıtlayan bir durum olarak görülmektedir. Bir kimlik parçası olarak meslek Lester için onu tanımlayan bir öge değildir. Orta yaş krizi özelliği olarak ani ve hızlı bir şekilde işinden ayrılarak (Wethington, 2000) yaşam biçiminde önemli bir değişikliğe gider ve bu seçilen yeni iş gençlik yıllarına dönüş için bir köprü gibidir.

Sağlık

Lester koşan iki komşusunun yanına gelir. Hem onlarla koşar hem de sohbet ederler

Selam Çocuklar (Lester)

Koştüğünü bilmiyordum (Komşu)

Yeni başladım (Lester)

Çok İyi (Komşu)

Biraz öğüt verirsiniz diye düşündüm. Bir an önce forma girmeliyim (Lester)

Amacın sadece kilo vermek mi yoksa güç ve esneklik mi kazanmak istiyorsun (Komşu)

Çiplakken iyi görünmek istiyorum (Lester) 46. Dk.

Erken ergenlikte ortaya çıkan ani ve büyük değişimler ve ileri yetişkinlikte ortaya çık hızlı değişimlerle karşılaştırıldığında orta yetişkinlik döneminde fiziksel değişimler daha yavaştır. Kronik hastalıklar genç yetişkinlik dönemi ile karşılaştırıldığında orta yetişkinlikte artma eğilimindedir (Santrock, 2012). Orta yaş kriziyle ilgili popüler medya da en çok gösterilen imge daha genç, daha güçlü görünmeye çalışan, başka bir ifadeyle gençlik dönemindeki bedensel özelliklere ulaşmaya çalışan karakter özellikleridir. Peck orta yetişkinlikte bireylerin fiziksel güç yerine akla değer vermeleriyle daha sağlıklı psikolojik özellikler göstereceklerini belirtmektedir. Bedenlerine, fiziksel güçlerine daha fazla bağlanan bireylerin bu güçlüklerinin azalması durumunda daha fazla çöküntüye uğrayacaklarını belirtmektedir (Onur, 1997). Lester, basketbol maçında kızının arkadaşı Angela’yı gördükten ve evlerinde Angela ile sohbet ederken Angela’nın güçlü kasları olan erkeklerden hoşlandığını söylemesinden itibaren sağlıkla ilgili davranışları değişmeye başlar. Aslında sağlıkla ilgili davranışları iki

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 819-836.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 819-836.
Araştırma Makalesi / Research Paper

yönlüdür. Bir yandan daha güçlü bir bedene sahip olmak için spora başlarken, bir yandan da uyuşturucu kullanmaya başladığını görürüz. Yapılan iki eyleminde aslında gençlik yıllarına dönüşü sağlamasını umduğu davranışlardır. Jaques (1965) insanlarda bilinçdışı olarak ölümsüz olma arzusunun yer aldığını ölüm durumuyla daha gerçekçi biçimde karşılaşılan orta yaş krizinde bununla baş etmek için insanların pek çok yola başvurduğunu söyler. Günümüzde uzun yaşama, yaşlılık karşıtı ve daha genç görünmek için yapılan operasyonların, takıntılı biçimde bedene odaklanmanın sağlığa ve dış görünüme bu kadar fazla odaklanmanın nedeni Jaques'in (1965) belirttiği gibi ölümsüz olma arzusu olabilir. Sonuç olarak, popüler medya da sıklıkla gösterilen gençleşmeye çalışan orta yaş krizindeki erkek imgesi Amerikan Güzeli filminde de benzer biçimde sunulmuştur.

Aile ve ilişkiler

Carolyn, Lester'ı mastürbasyon yaparken görür ve aralarında bir tartışma başlar
Bu bir evlilik değil (Carolyn)
Yıllardır evlilik değildi. Ama çenemi tuttuğum sürece mutluydun. Ne oldu tahmin et. Ben değiştim!.
(Lester) 44. Dk.
Aile akşam yemeği yemektedir. Lester gün içinde yaşadıklarını paylaşmak ister.
Bugün işimde olanları bilmek ister misiniz?... (Lester)
Ne bekliyordun. Günün kötü geçti diye birdenbire en iyi arkadaşım olmazsın. Yani gerçeği gör. Aylardır benimle doğru dürüst konuşmadın bile (Jane) 8. Dk.

Filmde Burnham ailesinin özellikleri ve ilişkilerinin biçimi akşam yemeğindeki sahnede oldukça iyi verilmiştir. Akşam yemeğinde tüm aile birlikte yemek yer ve bu sırada hep aynı müzikler çalar. Müzik olabildiğine huzurluyken, aile üyeleri olabildiğine huzursuz ve birbirlerinden kopuktur. Birlikte görünmelerine karşın aslında birbirleriyle hiç temasları yoktur. Lester'ın ne eşiyle ne de kızıyla bir yakınlığı yoktur. Her tartışmalarında Lester hep benzer içerikte bir açıklama yapar. *"Biz eskiden böyle değildik.* Film de Lester'ın eski günlerdeki eşiyle ve kızıyla oluşturmuş olduğu iyi ilişkiler kameranın aile fotoğraflarına odaklanmasıyla gösterilmektedir. Fotoğraflarda mutlu zamanlar vardı ancak şimdi her şey bambaşka ve kötüdür. Erikson (1968) üretkenlik duygusunun kazanılma yollarından birinin bireylerin gelecek nesillere aktarımlarından elde ettiği doyumlarla olabileceğini belirtmektedir. Lester kızıyla bir yakınlık oluşturmadığı için bu duygudan da mahrum kalmış gibidir. Kızıyla ilişkisini düzeltmek ister ama çok geçmeden odak yine kendisi olmaya başlar. Aslında, filmin ana karakteri Lester'a baktığımızda hiçbir yakın ilişkisi olmadığı gibi ailesi dışında yakın bir arkadaşı da yok gibidir. Sonuç olarak Lester ailesi ile olan ilişkilerinde belirgin kriz yaşadığı söylenebilir.

Cinsellik

Lester duştadır ve mastürbasyon yapmaktadır.
Bana bakın, duşta kendimi tatmin ediyorum. Bu günümün en keyifli anı olacak. 2. Dk.
Carolyn, Lester'ı mastürbasyon yaparken görür ve aralarında bir tartışma başlar
Ne yapıyorsun (Carolyn)
Hiçbir şey (Lester)
Mastürbasyon yapıyordun (Carolyn)

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 819-836.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 819-836.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Hayır yapmıyordum. Evet yapıyorum. Tamam o zaman vur beni. Mastürbasyon yapıyordum. Affedersin ama bazılarımızın damarlarında hala kan dolaşıyor!. 44. Dk.

Amerikan Güzeli filminde Lester karakterinin büyük değişim çabası içerine girmesine ya da orta yaş krizinin başlangıcının en önemli nedenlerinden biri Lester'ın kızının arkadaşı Angele'ya karşı duyduğu cinsel çekimdir. Angele'yı gördükten sonra onunla bir cinsel yakınlık oluşturmak onun yaşantısının temel amaçlarından biri olmaya başlar. Bu yakınlık oluşturma çabası Lester'ın yaşantısının neredeyse tüm alanlarında bir değişime, krize neden olur. Filmde Lester'ın cinsel yaşantısının temelde mastürbasyon üzerine kurgulandığını söyleyebiliriz. Lester'ın eşiyle cinsel yakınlığının olmadığını ve onun bu durumdan rahatsız olduğunu görürüz. Filmde nerdeyse tüm orta yetişkin karakterler için cinsellik yaşamdaki en önemli konudur ve bu yönde yapılan davranışlar bireylerin yaşantısına büyük bir değişim yaratmaktadır. Lester'ın Angela'a karşı olan cinsel arzusu onun köklü değişimler yaşamasına, Carolyn'nın Buddy'le yaşadığı cinsel deneyimler onun değişimler yaşamasına, komşuları Colonel'in Lester'la öpüşmesinden sonra değişim ve cinayete sürüklenmesine neden olur. Sonuç olarak cinsellik film de orta yaş krizindeki en önemli meselelerden biri olarak gösterildiği söylenebilir.

Dünya görüşü

Uyuşturucu almak için Ricky'nin odasına gider. Orada Pink Floyd kasetini görür.
Hey bu albümü yıllardır dinlemedim....Senin yaşındayken yaz boyu çalışıp zar zor bir teyp alabilmişim.(Lester)
Berbat bir şey olmalı.(Ricky)
Hayır aslında harikaydı. Tek yaptığım kafa bulmak ve kızlarla yatmaktı. Önümde koca bir hayat vardı (Lester). 48. Dk.
Lester evden koşmaya çıkmaktadır ve konuşmaya başlar.
Hani şu poster vardır. Bugün hayatınızın geri kalanının ilk günü diye yazar. Her gün için doğru bu. Biri hariç. Öldüğünüz gün. 1 S. 23. Dk.

Filmde Lester'ın dünyaya, yaşama ilişkin görüşü Angele'yı tanımadan önce ve sonrası diye ayrılabilir. Angele'yı tanımadan önce dünya ilgi çekici olmaya, sıkıcı bir yerken tanıştıktan sonra dünya çekici ve eğlenceli bir yer olmaya başlamıştır. Lester iki dünya görmektedir. Biri yetişkinlerin sıkıcı dünyası diğeri ise gençliğin çekici ve eğlenceli dünyası. Bu durum Ricky'le otelin arkasında uyuşturucu kullandıkları sahnede sinema tekniği olarak da iyi verilmiştir. Sahnede (34. Dk.) kamera geniş açıyla otelin arkasını göstermektedir. Dümdüz bir duvar ve küçük bir kapı. Otelin kapısından dışarı ilk olarak Rick'nin patronu gelir ve ona neden çalışmadığını sorar daha sonra Lester'ın eşi gelir. Orda ne yaptığını sorar ve şaşırılmış, kızgın biçimde konuşur. Sonrasında hemen otelin odasına gelip kendisini eve götürmesini ister. Kapının dışarı ve kapının içerisi zıtlıklar dünyasıdır. Buradaki iki karşıt dönem gençlik (eğlence ve rahatlığın olduğu)-yetişkinlik (sıkıcı ve zorunlulukların olduğu) evreleridir. Lester otelin arkasındaki dünya da eğlenirken kapıdan içeri girdiği yetişkinler dünyasından olabildiğine kaçmaya çalışmaktadır. Başka bir deyişle koşar adım orta yaş krizine doğru gitmektedir. Lester gelişimsel krizlerin ortak özellikleri olarak anılan (Robinson ve Wright, 2013; Petrov, Robinson ve Arnett, 2022) çevresindeki insanların ondan istediklerinden bunalmış olduğu ve bununla baş etmek için tekrar bir anlam arayışı içerisine girdiği söylenebilir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 819-836.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 819-836.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Kimlik

Filmin başlangıcı. Lester kendisini tanıtmaktadır

Adım Lester Burnham. Burası benim mahallem. Benim sokağım. Benim hayatım. 42 yaşındayım. Bir yıldan kısa bir sürede ölmüş olacağım. Elbette bunu daha bilmiyorum. Bir bakıma zaten ölüyüm. 1. Dk.

...Karım ve kızımın gözünde her zaman kaybetmeye mahkum biriyim ve haklılar. 3. Dk.

Partide ünlü bir emlakçı olan Buddy'le karşılaşılır ve Carolyn, Lester'ı tanır.

Kocam Lester (Carolyn)

Memnun oldum (Buddy)

Aslında tanışmıştık. Geçen yıl. Sharetondaki Noel partisinde (Lester)

Ahh evet (Buddy)

Aldırma ben bile kendimi hatırlamazdım (Lester)

Orta yetişkinlik dönemi hakkında yazan araştırmacılara (Jung, 1993; Erikson, 1968; Levinson, 1986) baktığımızda orta yetişkinlikteki gelişimsel özelliklerin merkezinde kimlik yer almaktadır. Kimlik en kısa tanımıyla "Ben Kimim" sorusuna verilen yanıtıdır. Filmin başında Lester ben kimim sorusunu sorduğunda verdiği yanıtlar ölüyüm, değersizim gibi olumsuz özelliklerdir. Levinson'a (1986) göre orta yetişkinlik döneminde bireylerin yaşam yapısının tekrar oluşturmaları gerekmektedir. Bunu yapabilmenin en temel yolunun da bireylerin yaşamlarındaki zıtlıkları kabul etmesi ve yaşam yapısına entegre etmesidir. Jung'un (1993) ifadesiyle de kişiliğin bütünlüştürülmesidir.

Filme genel olarak bakıldığında yönetmen izleyiciye iki yaşam dönemi üzerinden bir karşılaştırma olanağı sunmaktadır. Hem ergenlik döneminde olan karakterler hem de orta yetişkinlik döneminde olan karakterler temel de bir kimlik krizi yaşamaktadırlar. Crocetti, Rubini ve Meeus (2008) ortaya koyduğu üç boyutlu kimlik gelişimi modelinde üç boyut tanımlamışlardır. Bu model üzerinden düşündüğümüzde (elbette bu modelin ergenler ve beliren yetişkinlik dönemindeki kimlik özelliklerini açıkladığını akılda tutarak) filmdeki ergenlerin büyük ölçüde var olan bağlanmalarını derinlemesine değerlendirdikleri derinlemesine keşif döneminde bulduklarını, orta yetişkinlik dönemindeki karakterlerin ise var olan kimlikle ilgili bağlanmalarından memnun olmadıkları için bağlanmanın yeniden düşünülmesi aşamasında oldukları söylenebilir. Levinson'da (1978; 1986) orta yaşa geçişin aslında yeniden bir kimlik keşfi süreci olduğunu belirtmektedir. Ona göre orta yetişkinler hem genç hem de yaşlanmaya başlayan benliklerini aynı zamanda deneyimlerler ve bu durumda bireyler bir denge oluşturamadıklarında sorunlar yaşamaya başlarlar. Özel de Lester karakterine baktığımızda onun sahip olduğu kimlik özellikleri ona tatmin edici gelmemektedir. Neredeyse tüm kimlik alanlarında bir memnuniyetsizlik vardır. Bu durumda Lester büyük bir kimlik krizine/orta yaş krizine girer ve yeni bir kimlik oluşturmak için çaba içerisine girer. Buraya kadar aktarılanları özetlediğimizde filmin yönetmeni Sam Menders'in izleyiciye vermek istediği mesajın temelde orta yaş krizinin orta yetişkinlik döneminde ortaya çıkan ergenlik kimlik krizinin farklı biçimi olduğu söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Sam Mendes tarafından yönetilen Amerikan Güzeli filminde orta yaş krizine ilişkin özelliklerin filmde nasıl ele alındığının incelenmesi ve bunun orta yaş krizine ilişkin literatür bağlamında değerlendirilerek orta yaş krizine ilişkin bir betimleme oluşturması amaçlanmıştır. Orta yaş krizi, orta Morsünbül, Ü. (2024). Orta yaş krizinin gösterim alanı olarak Amerikan Güzeli filmi: Ruh sağlığı bakışıyla bir değerlendirme. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 819-836.*

DOI. 10.51460/baebd.1442871

yetişkinlik dönemine geçilmesiyle birlikte bireylerin var olan rollerinden, yaşam amaçlarından ve yaşam yapılarından memnuniyetsizleri nedeniyle stresli ve zorlayıcı bir arayış dönemine girmesi olarak tanımlanabilmektedir (Wethington, 2000). Orta yaş krizi bireylerin kaygı, depresyon, uyku bozuklukları, konsantrasyon sorunları, kişiler arası ilişkilerinde sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir (Robinson ve Wright, 2013; Petrov, Robinson ve Arnett, 2022, Giuntella ve vd., 2023). Bu nedenle de orta yaş krizine ilişkin özelliklerin incelenmesi ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlara bu durumu yaşayan bireylerle çalışırken önemli bilgiler sağlayabilir.

Bu çalışmada ele alınan Amerikan Güzeli filminde orta yaş krizine ilişkin özelliklerin oldukça iyi ancak biraz abartılarak sunulduğu söylenebilir. Filme genel olarak bakıldığında filmde iki yaşam döneminden (ergenlik ve orta yetişkinlik) kişilerin olduğu ve her iki grubunda belirgin gelişimsel krizler yaşadıkları görülmektedir. Wedding ve Niemiec'e (2016) göre bir sinema yönetmeninin işi yapımcılara ve yatırımcılara gelir sağlayacak bir film yapmaktır. Yönetmenin bunu başarabilmesi içinde filmin konusuyla ilgili öğeleri hem gerçeğe yakın hem de abartılarak sunması gerekmektedir. Sinema filmlerinde şiddet, yaralanma, kriz gibi uç olaylar filmin izlenmesini artıran öğeler olarak ele alınmaktadır. Bu yönüyle filmlerin ruh sağlığına değil de daha çok ruh hastalıklarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Bu açıdan Amerikan Güzeli filminde neredeyse tüm karakterlerin yaşamlarının krizdeymiş gibi gösterilmesi seyirciyi filme çekmenin bir aracı olarak da düşünülebilir.

Amerikan güzeli filmine bakıldığında filmin başkarakteri Lester orta yaş krizini neredeyse yaşamının tüm alanlarında deneyimlemektedir. Lester bu süreçte yaşamında yeniden bir yapılandırmaya girişir. Filmin kahramanı bu durumu şöyle ifade etmektedir: *"Eşim ve kızımın gözünde her zaman kaybetmeye mahkum biriyim ve haklılar. Bir şey kaybettim. Ne olduğundan tam emin değilim ama kendimi hep böyle uyuşmuş hissetmediğimi biliyorum. Ama farkında mısınız? Tekrar kazanmak için asla geç değildir!"* (3. Dk.). Filmde Lester'ın yaşamında değişime neden olan bazı dönüm noktaları vardır. Bunlar işten kovulması, basketbol maçında Angela'yı görmesi ve bu olaylardan sonra tekrar bir yaşam biçimi oluşturma konusundaki çabalarıdır. Ancak yönetmen Lester'ın bu yolculuğunda umut ve karamsarlığı yan yana göstermiş ve trajik bir sonla filmi bitirmiştir.

Orta yetişkinlik döneminde yaşanan bu zorlu sürecin Amerikan Güzeli filminde gösterildiği gibi kriz olarak mı yoksa daha olumlu bir bakış açısı olan dönüm noktası (turning point) olarak bakılması konusunda da tartışmalar devam etmektedir. Kriz zorlu ve stresli bir dönemi ifade ederken, dönüm noktası ise sadece olumsuz olayları değil aynı zamanda olumlu yönde değişim için bir fırsat zamanı olarak değerlendirilmektedir (Robinson ve Wright, 2013; Wethington, Kessler, & Pixley, 2004).

Orta yaş krizinin ele alındığı farklı filmlere baktığımızda erkek karakterlerin merkezde olduğu (Örneğin; Birdman, (2014, Yönetmen: Alejandro González Iñárritu), Sideways (2004, Yönetmen: Alexander Payne), Aşık oldum (1985, Yönetmen: Ertem Eğilmez)) ya da kadın karakterlerin merkezde olduğu (Örneğin; Book Club (2018, Yönetmen: Bill Holderman), Thelma & Louise (1991, Yönetmen: Ridley Scott)) filmlerde de Amerikan Güzeli filmindeki karakterler gibi orta yaş döneminde kimlik krizleri yaşadıkları görülmektedir. Bu filmler içerisinde özellikle Şener Şen'in başrolünü canlandığı Aşık Oldum filminin baş karakteri Şakir'in (filmde orta yaş krizi mizahi bir şekilde verilmektedir), Lester gibi dramatik bir şekilde olmasa da orta yaş krizini benzer yaşam alanlarında deneyimlediği söylenebilir.

Türkiye nüfusuna ilişkin demografik veriler (TÜİK, 2024) orta yaş dönemindeki yer alan bireylerde bir artışın olduğunu göstermektedir. Ancak bu dönemde yer alan bireylerin gelişimsel özelliklerine, yaşadıkları sosyal ve psikolojik sorunları anlamaya/değerlendirmeye yönelik çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Yapılan çalışmalara baktığımızda orta yetişkinlikte yaşa ilişkin algının nasıl olduğu (Ulusoy, 2020), iyi oluş, minnettarlık gibi değişkenlere göre orta yetişkinlik özelliklerinin belirlenmesine (Uzun ve Karataş, 2021; Yüksel ve diğerleri, 2023) yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Orta yetişkinlik döneminde bireylerin yaşadıkları zorluklara ilişkin olarak kadın katılımcılarla yapılan çalışmada (Karaaslan, 2022) katılımcıların orta yaş döneminde orta yaş krizine benzer deneyimler yaşadıkları saptanmıştır. Bu çalışmaların varlığına karşın, yapılan taramalarda Türkiye’de orta yaş krizinin yaygınlığı ve özelliklerine ilişkin kapsamlı çalışmalara rastlanmamıştır. Bir toplumda orta yaş krizinin özellikleri anlaşılmasına çalışıldığında elbette burada önemli olan nokta kültürel özellikler açısından orta yaş krizinin nasıl tanımlandığı ya da yaşanan kültürün orta yaş krizine nasıl baktığıdır. Türkiye bir yandan aile, akraba ve sosyal bağların baskın olduğu toplulukçu bir kültür olarak değerlendirilirken (Hofstede, 2001), diğer yandan da yaşanan ekonomik ve sosyal değişimler nedeniyle bireyci kültür özelliklerinin de yaygınlaşmaya başladığı (Göregenli 1995, Çileli 2000, Kağıtçıbaşı, 2005) bir kültür olarak değerlendirilebilmektedir. Bu bağlamda Amerikan Güzeli filminin başkarakteri olan Lester’in (bireyci özelliklerin baskın olduğu Amerikan toplumunda yaşamaktadır) deneyimlerinin Türkiye’de yaşayan orta yetişkinler için ne düzeyde genellenebileceği üzerinde düşünülmesi ve araştırmalar yapılması gereken bir durumdur. Bu nedenle Türkiye’de orta yetişkinlik dönemi ve ona ilişkili özelliklerin daha fazla çalışılması bu evredeki bireylerin özelliklerinin daha doğru değerlendirmesini sağlayabilir.

Bu çalışma önemli sonuçlar ortaya koymasına karşın bazı sınırlılıklar içermektedir. Çalışmada orta yaş krizine ilişkin özellikler büyük ölçüde gelişimsel bakış açısı altında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda gelişimsel bakış açısının yanın da özellikle orta yaş krizini yaşayan bireylere yaklaşımda farklı psikoterapi bakış açılarından değerlendirmeler yapılabilir. Örneğin aile-sosyal bakış açısıyla Lester’in kriz yaşamasına neden olabilecek aile ilişkileri, sosyal etkileşimler ve toplumsal olaylara odaklanmasıyla, bilişsel davranışçı bakış açısından Lester’in orta yaş krizi dönemindeki yanlış inançları ya da bilişsel çarpıtmalarına vurgu yapılmasıyla ya da psikodinamik bakış açısıyla Lester’in bilinçdışı yapılanmasına, dürtülerine, iç çatışmalarına odaklanmasıyla analizler yapılabilir. Çalışmadaki bir diğer sınırlılığın ise analizlerin büyük ölçüde psikoloji bakış açısıyla yapılmış olması olduğu söylenebilir. Bu çalışma da sinema tekniği açısından da bazı değerlendirmeler yapılmış olmasına karşın gelecek çalışmalarda psikoloji bakış açısı kadar sinema tekniği bakış açısına da yoğunlaşarak değerlendirmeler yapılması daha ayrıntılı değerlendirmeler ortaya çıkarabilir.

Sonuç olarak Amerikan Güzeli filminin psikolojik bir değişkenin göstereni olarak kullanıldığı bu çalışmada orta yaş krizinin pek çok insan için zorlu bir deneyim olduğu söylenebilir. Bu süreçte bireylerin yaşadığı bu zorlukların doğru değerlendirilmesi yapılacak müdahalelerin daha etkin olmasını sağlayabilir.

Kaynakça

- Berg-Cross, L., Jennings, P., & Baruch, R. (1990). Cinematherapy: Theory and application. *Psychotherapy in Private Practice*, 8(1), 135–156. https://doi.org/10.1300/J294v08n01_15
- Crocetti, E., Rubini, M., & Meeus, W. (2008). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: development and validation of a three-dimensional model. *Journal of Adolescence*, 31(2), 207-222. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2007.09.002>
- Çileli, M. (2000). Change in value orientations of Turkish youth from 1989 to 1995. *Journal of Psychology*, 134, 297-305. <https://doi.org/10.1080/00223980009600869>
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W.W. Norton.
- Farrell, M. P., & Rosenberg, S. D. (1981). *Men at midlife*. Auburn House.
- Gençöz, F. (2007). Psinema, Hekimler Yayın Birliği Yayınları, Ankara
- Gençöz, F. (2009). Sinema ve psikoloji. *E-Sekans Dergisi*, 1, 16-22.
- Gençtan, E. (1998). *Psikanaliz ve sonrası*. Remzi Kitabevi.
- Giuntella, O., McManus, S., Mujcic, R., Oswald, A. J., Powdthavee, N. & Tohamy, A. (2023). The midlife crisis. *Economica*, 90, 65-110. <https://doi.org/10.1111/ecca.12452>
- Göregenli, M. (1995). Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri: Bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10:1-14. https://doi.org/10.1501/Tarimbil_0000000862
- Gramling, L. F. (2007). Women in young and mid-adulthood: Theory advancement and retrodution. *Advances in Nursing Science*, 30(2), 95-107. <https://doi.org/10.1097/01.ANS.0000271101.49667.0c>
- Heyraud, J. K. (2000). American beauty. Directed by Sam Mendes. *Psychological Perspectives*, 40(1), 144-148. <https://doi.org/10.1080/00332920008403382>
- Hiel, A. V., Mervielde, I. & De Fruyt, F. (2006). Stagnation and generativity: Structure, validity, and differential relationships with adaptive and maladaptive personality. *Journal of Personality*, 74(2), 543-574. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2006.00384.x>
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Sage
- İnanç, B. & Yerlikaya, E. (2010). *Kişilik kuramları*. Pegem Akademi.
- Jaques, E. (1965). Death and the midlife crisis. *International Journal of Psychoanalysis*, 46, 502-514.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context. Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 430-452. <https://doi.org/10.1177/0022022105275959>
- Levinson, D. J., Darrow, C. N., Klein, E. B., Levinson, M. H., & McKee, B. (1978). *The seasons of a man's life*. Random House Digital Inc.
- Levinson, D. J. (1986). A conception of adult development. *American Psychologist*, 41(1), 3. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.41.1.3>
- McCrae, R. R. & Costa, P. T. (1990). *Personality in adulthood*. Guilford.
- Morsünbül, Ü. (2015). Bal, Süt ve Yumurta filmlerinin Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 14:181-187.
- Onur, B. (1997). *Gelişim psikolojisi*. İmge Kitabevi.
- Petrov, N., Robinson, O. C. & Arnett, J. J. (2022). The Developmental Crisis Questionnaire (DCQ-12): Psychometric development and validation. *Journal of Adult Development*, 29, 265-278. <https://doi.org/10.1007/s10804-022-09403-w>
- Robinson, O. C., & Wright, G. R. (2013). The prevalence, types and perceived outcomes of crisis episodes in early adulthood and midlife: A structured retrospective-autobiographical study.
- Morsünbül, Ü. (2024). Orta yaş krizinin gösterim alanı olarak Amerikan Güzeli filmi: Ruh sağlığı bakış açısıyla bir değerlendirme. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 819-836.
DOI. 10.51460/baebd.1442871

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 819-836.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 819-836.
Araştırma Makalesi / Research Paper

International Journal of Behavioral Development, 37(5), 407–416.
<https://doi.org/10.1177/0165025413492464>

Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim* (Çev. Ed. G. Yüksel). Nobel Kitabevi.

Sharp C, Smith, J.V. & Cole, A. (2002). Cinematherapy: metaphorically promoting therapeutic change. *Counseling Psychology Quarterly*, 15(3), 269-276. <https://doi.org/10.1080/09515070210140221>

Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282–298. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(80\)90056-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1)

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2023. *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, Sayı 49684, Ankara.

Ulusoy, Y. (2020). Orta yaş dönemi bireylerin içinde buldukları yaş dönemlerine ilişkin algılarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(74), 587-601.
<https://doi.org/10.17755/esosder.544967>

Uzun, K. & Karataş, Z. (2021). Beliren ve orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin minnettarlık ile ilgili görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1235-1269.
<https://doi.org/10.16953/deusosbil.811831>

Wedding, D. & Niemiec, R.M. (2015). *Sinema ve akıl sağlığı*. Kaknüs Yayınları

Wethington, E. (2000). Expecting stress: Americans and the 'midlife crisis'. *Motivation and Emotion*, 24, 85–103. <https://doi.org/10.1023/A:1005611230993>

Wethington, E., Kessler, R. C., & Pixley, J. E. (2004). Turning points in adulthood. In O. G. Brim, C. D. Ryf, & R. C. Kessler (Eds.), *How healthy are we? A national study of well-being at midlife* (pp. 586–613). University of Chicago Press.

Whitbourne, S. K., Sneed, J. R., & Sayer, A. (2009). Psychosocial development from college through midlife: A 34-year sequential study. *Developmental Psychology*, 45, 1328-1340.
<https://doi.org/10.1037/a0016550>

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, M., Köse, N., & Bülbül Özen, Ö. (2023). Orta yetişkinlik dönemindeki öğretmenlerin öznel iyi oluşları ve iş doyumları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 12(6), 745-757.

Morsünbül, Ü. (2024). Orta yaş krizinin gösterim alanı olarak Amerikan Güzeli filmi: Ruh sağlığı bakış açısıyla bir değerlendirme. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 819-836.

DOI. 10.51460/baebd.1442871